درۆی منداڵان.. محەمەد بەرزی

منداڵ کاتێک گەورە دەبێت فێری درۆ دەبێت . جا هەرچەندە درۆکردن لە نێو منداڵاندا کارێکی ئاساییە ، بەڵام دایک و باوک بە درۆ زۆر بێزار و دڵگران دەبن . ئەم دۆخەش ڕووبەڕووی زووربەی هەرە زۆری دایکان و باوکان دەبێتەوە . بێگومان پێویستە دایک و باوک هۆکارە باوەکانی درۆی منداڵ بزانن ، دوای ئەوە دەتوانن چارەسەری گونجاوی بۆ بدۆزنەوە . نابێت درۆی منداڵ پشتگویێ بخرێت ، تا نەبێت بە بەشێک لە کەسایەتییان ، زۆریش ئەستەم و دژوارە لە گەورەییدا بتوانرێت چارەسەری بۆ بکرێت . بە گشتی منداڵان بە چەندین هۆکاری جیاواز درۆ دەکەن ، وەک :

١ – دەربازبوون لە سزا . ئەو منداڵانەی لە سزا دەترسن ، پەنا بۆ درۆ دەبەن ، چونکە منداڵ نایەوێت دان بە شتێکدا بنێت ، کە تووشی ئازاریی جەستەیی ، یان زارەکی دەکات .

٢ – درۆدەکەن تا شتێک بە دەستبهێنن ، یان تووشی کێشە نەبن ، یان خۆیان لە شتێک ڕزگار بکەن.

٣ – داپۆشینی هەڵە بۆ دروستنەبوونی کێشە .

٤ – هەڵخەڵەتاندنی کەسانی گەورەتر لە خۆیان، کە حەزیان لە چارەیان نییە .

٥ – پێیان وایە ئەگەر ڕاستی بڵێن ، باوەڕیان پێناکرێت .

٦ – ترسان لە کاردانەوەی گەورەکان .

٧ – بێ بیرکردنەوە قسەکانیان دەکەن

٨ – پێیان وایە درۆی دایک و باوک کارێکی چاکە و چاو لەوان دەکەن .

٩ – درۆ دەکەن تا سەرنجی دەوروبەر بە لای خۆیاندا ڕابکێشن .

١٠ – لەوانەیە بزانن درۆکردن هەڵەیە ، بەڵام پاڵنەری بەهێزتریان هەیە بۆ گەیشتن بە ئامانجێکی تر .

ئەوەی شایانی باسە ئەرکی دایک و باوکانە منداڵەکانییان فێری ڕاستگۆیی بکەن . توێژینەوەکان پێمان دەڵێن : (تووشەبوون و چاوسورکردنەوە و هەڕەشە و هاتوهاوار بەسەر منداڵدا ، ئارەزووی شاردنەوەی ڕاستییەکانی لا زیاتر دەکات ، چونکە هۆکاری سەرەکی درۆ ترسە ، هەر بۆیە زۆر گرنگە لەو هەڵسوکەوتانە دووربکەوینەوە و بە هێمنی و ئارامی لە منداڵان نزیک ببینەوە و کەشێکی هێمن و ئارامیان بۆ دروستبکەین ، تا بتوانن ڕاستییەکان ئاشکرا بکەن ، چونکە تا ترس هەبێت درۆکانیش تەواو نابن . بێگومان هەنگاوەکانی چارەسەرکردنی درۆ و هاندانی منداڵیش بۆ ڕاستگۆیی بریتیین لە :

١ – لە هۆكاری درۆكردنی منداڵەكەت تێبگە :
یەكەم شت پێویستە دایک و باوک ئەوە بزانن ، كە درۆكردن بەشێكە لە گەشەكردنێكی ئاسایی لە منداڵاندا . كاتێكیش منداڵ درۆدەكات ، ئەوا پێویستە بیربكەیتەوە ، تا بزانی ئامانجی منداڵەكەت چییە . پاشان درۆكانی پۆڵێن بكە ، ئەمەش ئاسانكاریت بۆ دەكات چۆن بەرامبەر هەر درۆیەك هەلسوكەوت بكەیت . بۆ نموونە ما□□□كردن لەگەڵ درۆی منداڵدا بە هۆی خەیاڵ ، یان تێنەگەیشتنێكی هەڵەوە ، جیاوازە لە ما□□□كردنی منداڵێك ، كە درۆ بۆ گەیشتن بە ئامانجێك ، یان بۆ گزیی و تۆڵە سەندن□و□ دەیكات .
٢ – تەمەنی منداڵەكەت لەبەرچاو بگرە :
لە ڕاستیدا منداڵی بچووک لەو ڕاستییە ناگەن ، كە درۆكردن كارێكی خراپە ، چونكە تا گەورە نەبن ، بەشی پێشەوەی مێشكیان بە تەواوی گەشە ناكات و ناتوانن لەو خووە زۆر خراپەی درۆ بگەن . هەر بۆیە پێش ئەوەی كاردانەوەی خراپت هەبێت . ، پێویستە تەمەنی منداڵەكەت لەبەر چاو بگریت .
٣ – كێشەكانی منداڵەكەت چارەسەر بكە :
بزانە منداڵەكەت چی بەسەردا هاتووە ، تووشی كێشەی جەستەیی ، دەروونی ، یان سۆزداری بووە و لە چ بارودۆخێكدایە ، تا بە پێی توانا یارمەتی بدەیت و كێشەكانی بۆ چارەسەر بكەیت .
٤ – لەگەڵ منداڵەكەتدا سنگفراوان و بەخشندە و لێبوردە بە :
ئەركی تۆی گەورەیە پەیوەندییەكی توند و ت□□□ی دۆستانە لەگەڵ منداڵەكەتدا دروست بكەیت . گفتوگۆی لەگەڵدا بكە و بۆی دربخە ، كە باوەڕی زۆرت پێیەتی ، تا هەست بە ئارامی و ئاسایش بكات و ڕێزت لێبگرێت و گویێ لە ئامۆژگارییەكانت بگرێت و بە دڵییەوە بنووسێت . توێژینەوەكان ئەوەیان دەرخستووە ، ئەو منداڵە گەورانەی ئەو جۆرە پەیوەندییە باشانەیان لەگەڵ دایک و باوكیاندا هەیە ، پەنا بۆ درۆ نا بەن ، یان زۆر كەم درۆ دەكەن ، چونكە نایانەوێت متمانە و پەیوەندییە باشەكانی ئەوان لە دەست بدەن . بێگومان لە ناو ئەو خێزانانەی شەڕ و ئاژاوە و هاتوهاوار و دایک و باوكی توند و تووڕە هەیە ، هەمیشە منداڵەكانیان بێزار و بێ تاقەتن و لە ترساندا پەنا بۆ درۆ دەبەن .
٥ – لە سزادانی منداڵەكەت خۆت بە دوور بگرە :
كاتێك منداڵەكەت درۆیەك دەكات و پاشان ڕاستییەكان دەڵێت ، ئەوا لێی خۆشبە ، یان سزاكەی كەمبكەرەوە ، تا لەسەر وتنی ڕاستییەكان ڕابێت . ئەگەر منداڵەكەت ڕاستی وت و هێشتا سزا درا ، ئەوا هیچ سودێك لە ڕاستگۆیی نابینێت و بەردەوام پەنا بۆ درۆ دەبات ، تا لە سزادان ڕزگاری بێت . پاشان پێویستە دایک و باوک لە كاتی

لەپرسینەوەدا پارێزگاری لە ئارامی خۆیان بکەن و نەرم و نیان و لەسەرخۆبن و هانی منداڵەکەیان بدەن سەرلەنوێ چیرۆکەکەیان بە ڕاستگۆیی بە بگێڕێتەوە .

٦ – بە منداڵەکەت نموونەیەکی باش بە :

لە بەردەمی منداڵەکەتدا خۆت بە دووربگرە لە فێڵ و درۆکردن ، ئەوان لە تۆوە فێری فێڵ و درۆ دەبن . پاشان بەهیچ جۆرێک داوایان لێ مەکە درۆت بۆ بکەن . نابێت دایک و باوک هەتا درۆی بچووکی سپیش لەگەڵ منداڵەکانیاندا بکەن ، نابێت هەرگیزیش منداڵەکانیان بە درۆزن ناوبەرن.

٧ – بەڵێنەکانت بە منداڵەکەت بەرەسەر :

منداڵ لە پاکانە و بیانوی دایک و باوک ناگات . کاتێک بەڵێنەکانیان بۆ نابەنەسەر ، لەم کاتەدا منداڵ دایک و باوکی بە درۆزن دەزانێ .

٨ – بە یەکسانی هەڵسوکەوت لەگەڵ منداڵەکانتاندا بکەن :

بە یەک چاو سەیری منداڵەکانت بکە و جیاوازییان لە نێوانیاندا مەکە ، ئەگەر چیش یەکێکیان لەوی تریان تەمەڵ و سەرکەش و بزێو تربێت . چونکە منداڵی پشتگوێخراو ، هەست بە کەمی و ناڕەزایی دەکات و پەنا بۆ درۆ دەبات ، تا ئەو جیاوازییانە نەهێڵێت و پێویستییەکانی بە دەستبهێنێت ، هەر بۆیە گرنگە یەکسانی نێوان منداڵەکانتان بپارێزن .

٩ – منداڵەکەت فێری بەرپرسیارێتی بکە :

پێویستە منداڵ لە پاداشت و لێپرساوێتی ئاگاداربکرێتەوە . کاتێک منداڵێک درۆ ، یان کارێکی خراپ دەکات ، پێویستە پاداشت و لێپرسراوێتی بە ماوەیەکی دیاریکراو ڕابگیرێت . ئەم سزایەش منداڵی گەورە دەگرێتەوە ، کە بەردەوام درۆ دەکات . بەمەش منداڵەکە تووشی خەم و ئازار دەبێت ، بەڵام دەبێت بزانیت ئەوە ئەنجامی درۆکردنە و تەنها بە وتنی ڕاستییەکان دەتوانێت پاداشت و لێپرسراوێتی دایک و باوکی سەرلەنوێ وەربگرێتەوە .

١٠ – بیرکردنەوە لە هۆکارەکانی دەرەوە : لەوانەیە کەسێک منداڵەکەتی فێری درۆی کردبێت ، یان چاوی لە هەڵسوکەوتی کەسێکی تر کردبێت . یان لە خزمەکانییەوە فێری درۆ بووبێت ، زۆر گرنگە منداڵەکەت لەگەڵ منداڵی ڕاستگۆدا تێکەڵ و هاوڕێیە بێ ، چونکە هاوڕێیە کاریگەریی گەورەیان لەسەر منداڵەکانمان هەیە ، هەر بۆیە گرنگە هاوڕێکانییان بە چاکی بناسین و لە هاوڕێی خراپ و درۆزن دووریان بخەینەوە .

١١ – بە گشتی ئەو منداڵانەی ڕاستگۆن ، زوو ڕاستییەکان ئاشکرا دەکەن . هەست بە نیگەرانی ناکەن و لە ڕوخساریاندا ئارامی هەیە ،

بەڵام کاتێک منداڵ درۆ دەکات ، چەند نیشانەیەکی لێ دەردەکەوێت وەک : ماوەی نێوان پرسیار و وەڵامەکەی درێژە ، تۆنی دەنگی بەرزترە لە دەنگی ئاسایی ، بابەتەکە دەگۆڕێت بۆ بابەتێکی تر ، بە دەنگ نابەت و وتەکانی تێکەڵ دەکات ، جووڵەی چاوەکانی بە ئاشکرا دیارن و شێواوی و دڵەڕاوکێ بە ڕوخسارییەوە دیارە . لێرەدا پێویستە دایک و باوک هەڵویست وەربگرن . چونکە لەوانەیە کێشەی نەفسی هەبێت ، جا یان بە شێوەیەکی سروشتی گەشەی نەکردووە ، یان تووشی کارەساتێک بووە ، یان هاوڕێی نییە و هەست بە تەنهایی دەکات . بۆیە پێویستە بە چارەسەرکردنی پەنا ببرێتە بەر پزیشکی پسپۆڕ .

١٢ – منداڵانی ساوای پێش خوێندنگا (٢ بۆ ٤ ساڵ) ، تازە زمانییان گرتووە ، هێشتا نازانن ڕاستییەکان لە کوێوە دەستپێدەکات و لە کوێشدا کۆتاییان دێت . لە مانای درۆ ناگەن و نازانن بۆچی خراپە . جا چونکە منداڵی ساوا زۆر بچووکن ، ناکرێت سزا بدرێن. باشتر وایە دایک و باوک لە ڕێگای ئامۆژگاری و خوێندنەوەی گۆڤار و کتێبی بە سودی منداڵانەوە فێری ڕاستگۆییان بکەن . بۆ منداڵی سەروو ٤ ساڵیش ، پێویستە هەموو دەرفەتێک بەکاربێت و بۆیان ڕوونبکرێتەوە ، کە درۆ چییە و بۆچی ڕەفتارێکی زۆر خراپە .

تێبینی : بۆ ئەم بابەتە سود لە چەند سەرچاوەیەکی ئینگلیزی وەرگیراوە .